

Lež má krátké nohy..., ale rychlý automobil

Všichni toto lidové přísloví moc dobře známe, avšak trefně ho doplnil až Jiří Žáček: „*Co je platné, že lež má krátké nohy, když pravda je má tak často chromé.*“ Všeobecně by se tedy dalo říci, že „vaše pravda“ má váhu přímo úměrnou vašemu majetku, postavení či váženosti. Podívejme se ale nejprve na význam slova lež.

Lež je definována jako klam mající podobu nepravdivého výroku. V životě lze ovšem rozeznávat řadu druhů lží a v následujících odstavcích se nad nimi zamyslíme.

Už samo slovo lež je velice sporné. Pomineme-li ironii, nadsázku nebo metaforu, což lži, chcete-li klamy, v pravém slova smyslu nejsou, stále nám zůstane rozdílné chápání lži a pravdy u každého z nás. Názorný příklad: Otázka: „Byla těžká ta písemka z češtiny?“ Jelikož nejsem na češtinu nejzdatnější, připadala mi ona písemka těžká, podle toho také bude vypadat má odpověď. Jenže! Vedle mne stojící kamarád, který zvládá český jazyk s přehledem, může namítnout, že písemná práce byla primitivní. Dostáváme se tedy do sporu a nastává paradox, který se za lež, pokud vím, neoznačuje. Ovšem tazatel jednoho z nás považovat za lháře nejspíše bude. Buďto mě, protože si z něj dělám blázny, nebo kamaráda, který ho jen straší, a to i přesto, že máme pravdu oba. Zaměřme se ale na opravdové lži.

Určitě jste se někdy setkali s pojmem polopravda? Co tento pojem vůbec vyjadřuje? Já osobně, ovlivněn ať už články nebo knihami zabývajícími se tematikou lži, bych polopravdu označil za jakási zadní vrátka. Vy de facto nelžete, pouze neříkáte celou pravdu. Řekl bych, že tento způsob klamu využívají lidé, kteří neradi lžou, tíží je svědomí nebo si staví již zmíněná zadní vrátka. Polopravdu bych rozdělil na několik typů.

První nastává, když převypravujete nějakou událost. Záměrně zamlčíte některé údaje, či si je naopak přibarvíme a tím se ona skutečnost stává zajímavější. („Nedávno jsem kamaráda zachránil před utopením.“ O tom, že jsem ho tam předtím strčil, se již nezmíním, znehodnotilo by to můj čin). Dle mého názoru je tento druh lži hojně využíván v kombinaci s nadsázkou a nejedná se v žádném případě o lež škodící, nýbrž nám pomáhá v zatraktivnění příběhu pro posluchače, musí mít ale pravdivé jádro.

Druhý případ je vlastně opakem toho předchozího, využívá se zde nepřesné formulace tazatele. Opět bych uvedl pro lepší pochopení příklad: Otec: „Ty také patříš k těm, co potají kouří v parku po škole a myslí si, že je nikdo nevidí?“ Odpověď bude znít: „Ne“, ale to, že kouřím s přáteli na školním záchodě, již nezmíním. Nelhal jsem, ale zamlčel jsem pravdu. Pokud se na to, že kouřím, přijde a otec mne nařkne ze lži, neboť se mě, dle jeho názoru,

„jasně“ ptal, mám ona zadní vrátka (ptal se jen, jestli kouřím potajmu v parku). Později si stejně jako zde můžeme všimnout, že velice pozorný člověk dokáže každou maličkost využít ve svůj prospěch, z čehož těží např. právníci a celý právní systém vůbec je založen na stejném principu dohadů o detailech a nepřesných formulacích.

Dalším typem lži, o kterém bych se zmínil, je milosrdná (bílá) lež. Když se zamyslíme nad tímto slovem, vyskočí nám na mysli nejspíš lhaní dětem. Lžeme, protože pravdu by capart nepochopil. Nyní asi každého napadly ony všetečné otázky malých dětí na téma: *jak se rodí děti*. Lžeme, abychom dětem zachovali kupříkladu tu radost z dárků, když říkáme, že Ježíšek existuje (i když dnes se do popředí dostává, bohužel, Santa Claus). Lžeme, abychom neranili. Je těžké říci člověku, že umírá. Tyto lži však neubližují, neboť dítě se stejně časem dozví, jak to je doopravdy, stejně jako umírající. Někde se však netoleruje ani tato lež. Zaleží na každém z nás, jakou cestu zvolí. Nelze pak vyznavače čisté pravdy považovat za kruté? Pamatujme si, že lež není vždy špatná, je nutné vědět, kdy si můžu dovolit lhát ...

Za milosrdnou lež (lat. *Pia fraus*), dle mého skromného názoru, považujeme i lži, kdy zamlčujeme pravdu, protože nevíme, na kterou stranu se přiklonit. Neříkejte, že jste se do této situace ještě nikdy nedostali. Jeden příklad za všechny: Máte dva kamarády. Jeden má krásnou přítelkyni a ten druhý mu za ní chodí (milostný trojúhelník). Vy to víte. Co byste udělali? Nastává dilema. Říct, či neříct. Nejspíš nic neřeknete. Všichni zůstanou šťastní a v sladké nevědomosti, ale vás může tížit svědomí. Pokud byste vše prozradili, rozpadlo by se vám přátelství a kamarádovi vztah. Nezbyvá než „hrát to na obě strany“. Stejně tak můžete krýt sami sebe, zde se, ale dostáváme do sporu, co je a co není milosrdná lež. Ovšem nerad bych se pouštěl do sáhodlouhých úvah.

Řekl bych, že poslední milosrdnou lží a lží vůbec, která stojí za zmínku, je lichotka. Pomíneme-li zdvořilostní fráze („Velice mě těší, že jste přišel.“ I když je mi zcela „šumafuk,“ či bych ho nejráději nevybíravě vyprovodil ven), dostaneme se k tzv. podlézavosti, kterou si myslím, není nutné rozebírat. Všichni dobře známe, že?

Vraťme se však ke lži jako takové. Jak poznáme lháře? Pokud si myslíte, jako většina lidí, že lhář neudrží oční kontakt, jste na omylu. Toto je jen všeobecně rozšířená pověra. Z vlastní zkušenosti vím, že lháři se této rady snaží držet a vehementně se vám dívají do očí (neříká vám to něco?). Všimněte si, že když vyprávíte zajímavou historku svému kamarádovi, jezdíte očima po místnosti. Proč? Hledáte záchytné body, protože si událost nepamatujete přesně. Určitě mi dáte za pravdu, když řeknu, že lháře poznáte nejlépe, když onoho člověka dobře znáte, znáte jeho chování a vyjadřování (i neverbální). Lépe se lhář poznává z pohledu třetí osoby, která rozhovor pozoruje. Možná si nyní rvete vlasy, protože neumíte lhát tak

dobře jak jste si mysleli. Nebojte. Stoprocentně lháře nikdy nikdo nepozná. Můžete mluvit pravdu čistou jako slovo boží a vypadat při tom, jako lhář a naopak.

Nakonec nám zbývá otázka: „Proč vlastně lžeme? Jaký to má důvod?“ odpověď všichni známe. Lžeme, abychom neranili. Lžeme, abychom ochránili. Lžeme pro zábavu. Ale nejčastěji lžeme zkrátka proto, abychom si zachránili holou kůži nebo se vyhnuli trestu. Lžeme ve vlastní i cizí prospěch. Lež je, ať chceme nebo ne, nedílnou součástí života. (Sport, a to především poker, šachy, ale i fotbal)

„Lež se stane pravdou jen tehdy, když jí člověk chce věřit.“

Japonské přísloví

Malá rada na závěr. K lhaní je třeba fantazie, tvořivosti a dobré paměti. Proto jsou nejlepšími podvodníky vždy ti nejnadanější a nejinteligentnější jedinci. Nesmíte se ve své lži zamotat, proto je nejlepší lež jednoduchá, která je zároveň i snadno uvěřitelná. Nezapomeňte však, že čím méně lžete, tím více vám lidé budou věřit. Logické že?